

"בפרי הארץ"

"פרשת דברים"

"יוסף עליכם ככם אלף פעמים"

ר' חיים פלטיאל: "אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים. וזהו כעפר הארץ שיהיו אלף פעמים ככוכבים, ולמה, כי יברך אתכם כאשר דבר לכם. תימה מתי נתקיימה ברכה זו דהא לעולם היה להם מספר, וי"ל דתתקיים לעתיד לבא דכתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים, כפ"ר דה"פ והיה כעפר הארץ, כאשר למניין אין מזיק דיקח אדם עפר הארץ ולעולם שמה עליה אנה שישם אותה כך ישראל לא יזיק להם פיזורם להוציאם ממנינים דלעולם שם ישראל עליהם.

הדר זקנים: יוסף ה' עליכם. משל למלך שהלך למדינת הים וצוה לאחד מסריסיו לשים עיניו על בנו ומסר לו יציאותיו. בא בנו לסריס שמינה עליו וא"ל תן לי יציאה נתן לו משלו לאחר שכלו המעות שאלו פעם שניה יציאה א"ל הסריס הזהר שלא תבזבז עוד כמו שבזבזת א"ל הנער והלא משל אבי המלך הן ומה לך לצמצם א"ל בני מה שנתתי לך משלי הוא ואיני חושש אם בזבזת כי מתנה נתתיו לך אבל מכאן ואילך אל תבזבז יותר כי משל אביך הוא. כך אמר משה יוסף ה' עליכם אמרו לו ישראל כבר ברכנו הקדוש ברוך הוא אין אנחנו צריכים עוד לברכתך אמ' להם משה אני מוסיף לכם משלי זאת הברכה.

אלשיך: על דרך זה תהיה ענין הברכות האלו, בהזכיר משל רבותינו ז"ל (תענית ה ב) שאמרו על ענין אחר בפסוקים אחרים, ויתכן יצדק גם פה בס"ד. והוא שמשלו משל, אל אדם עיף ויגע שהיה בדרך ומצא אילן יפה ענף בצל עב ופירותיו רבים וערבים מאד ותחתיו מעיין מים טובים קרים ומתוקים, ויאכל וישת וינח ויישן בצלו ותשב רוחו אליו. כשבא ליפטר משם, אמר, אילן אילן במה אברכך, אם אומר שירבו פירותיך הרי הם רבים, שיהיו מתוקים הנה הם מתוקים, שתהיה יפה ענף הרי אתה כן, ואם שתהיה על מעיין מים טובים הרי לך כן, אלא מה שאברכך הוא, יהי רצון שכל נטיעות שיטעו ממך יהיו כמותך.

וזה אחשוב: אמר משה, אל יעלה על רוחכם שאני קץ בכם, כי אדרבה הנני מברך אתכם. ומה תהיה ברכתי אתכם, אם אומר שתרכו הרי ה' אלהיכם הרבה אתכם. ואם הוא שתהיו צדיקים, הרי והנכם היום ככוכבי השמים, שהוא שיהיו צדיקים דומים לכוכבים כד"א ומצדיקי הרבים ככוכבים, וזה לרוב, ולא למיעוט, ובזכותם מתקיימים השאר, כענין כה יהיה זרעך שלא יחסרון מנין יהיה מהדמות לכוכבים לקיים הדור, כי אם דמיון הכוכבים הוא לרוב ואם כן במה אברככם, הלא הוא כי ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם, כי כל נטיעות שהשם יתברך יוסף מזרעכם עליכם יהיו ככם צדיקים, ככם הדומים לכוכבים שאין להם בושא לעולם, שיהיו צדיקים ככם אלף פעמים בצדקתיכם, שתהיה תוספת יתירה על העיקר. והוא כמשל הנזכר שכל נטיעות שיטעו ממנו יהיו כמותו.

ועוד: אוסיף לברך אתכם, והוא כי ויברך אתכם כאשר דבר לכם. והם שני דברים, אחד, שויברך אתכם הוא בעצמו ולא על ידי שליח. שנית, שלא יהיה בהסתר פנים, שויברך אתכם על ידי זולתכם כמוני או זולתי, כי אם כאשר דבר לכם בסני, שהיה פנים בפנים כך יברך אתכם פנים בפנים, שאושר זה אין לו שיעור.

אור החיים: ה' אלהי וגו' ככם וגו'. פי' צדיקים ככם אלף פעמים, וכנגד הריבוי אמר ויברך אתכם כאשר דבר וגו', ורבותינו ז"ל אמרו (ספרי) זו משלי וכו', וכוונת המאמר כלו הוא להזכיר שמו יתברך עליהם גם כשהזכיר שבחם במדה טובה היותם צדיקים הדומים לכוכבים, כדרך שפירשנו במאמר ה' אלהיכם הרבה אתכם שהזכיר שמו ית' עליהם כשהזכיר רבויים.

פנים יפות: ויברך אתכם כאשר דיבר לכם. פירש"י זו משלי הוא וכו', כבר כתבנו בפתיחת ספר כתובה מ"ש אלף פעמים משלי היינו כיון שאמר לו השי"ת במעשה עגל [שמות לב, י] ואעשה אותך לגוי גדול וכן במרגלים [במדבר יד, יב] ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו, ואחז"ל [ברכות ז א] כל דיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא אפילו על תנאי אינו חוזר, ואמרו עוד [סוטה יא א] שמדה טובה מרובה חמש מאות ממדה פרעניות, הרי בהבטחה ראשונה הובטח בת"ק פעמים, וכיון שאינו חוזר ע"כ בהבטחה שניה היו ת"ק פעמים חוץ מהבטחה ראשונה, הרי שני פעמים ת"ק הוא אלף ונתן ברכה זו לישראל ע"ש, ועיין מ"ש בס"פ חוקת.

מלבי"ם: ואחר שעתה ה' אלהי אבותיכם בודאי יוסף עליכם כי ממ"ש (בפסוק ז') שיכבשו תיכף כל ארץ עשרה עממין מבואר שה' רוצה להרבות אותם ברבוי מופלג תיכף בדרך נס"י עד שיצטרכו אל ארץ גדולה כזאת ולא תהיה הארץ שממה ורבה עליהם חית השדה, וחויץ מזה יברך אתכם כאשר דבר לכם שתמצאו עושר מופלג וברכה רבה בכל עינינים, ומשני אלה הטעמים א"א שאשא משא המשפטים, אם מצד רבוי העם שא"א שישפוט אותם איש אחד, אם מצד רוב הברכה שינובו חיל ונכסים ומשא ומתן ועי"ז יעמדו ביניהם משפטים רבים בעינינים גדולים שא"א שישפוט כ"ז איש אחד, ועז"א.

העמק דבר: ויברך אתכם. (באיכות) כאשר דבר לכם. תני' בספרי כחול הים וכדגי הים וככוכבי השמים, פי' שדבר ה' לאבות ברכה ברבוי בכמות הוא כחול הים וכדגי הים, ובאיכות הוא ככוכבי השמים שאמר לאברהם.

סג "מפרי הארץ"

הלכה

אורז זויים

א' אכל פרי חדש בתשעת הימים (בטעות) האם צריך לברך שהחיינו?

תשובה: יכול לברך כיון שאם לא יברך יפסיד הברכה. (עיין תקנא')

ב' האם מותר להתקלח לצורך רפואה בתשעת הימים?

תשובה: מותר (עיין תקנא')

חושן משפט

א' האם לווה יכול לשלם מסובין?

תשובה: אם יש לו כסף חייב לשלם בכסף. (עיין בב"ק דף ט')

ב' האם מותר לקנות דירה בתשעת הימים?

תשובה: כיון שדירות נתפסות מהר דינם כדבר האבד ומותר. (עיין סימן תקנא')

אבן העזר

א' האם מותר דברים שבצנעה בשבת שחל בה תשעה באב?

תשובה: צריך לנהוג ובמקום צורך ישאל שאלת חכם. (עיין סימן תקנא')

ב' האם חתן צם בתשעה באב נדחה?

תשובה: לביאור הלכה צם והשער הציון פקפק בזה.

יורה דעה

א' מי שלא הטביל וחברו רוצה להטביל עבורו בברכה האם רשאי לברך?

תשובה: אם הבעלים אינו מתכוון לטבול אפשר להטביל ולברך. (עיין סימן סימן קכ')

ב' עשה עיסה כשיעור והפריש חלה והוסיף לקמח פחות מהשיעור האם צריך להפריש שוב?

תשובה: פטור עיין סימן שכו')

"תעלה באב"

ש"ה: דע, כי אין רע יורד מלמעלה לאומה ישראלית כי בנים הם לה', ואף שחרה אף ה' בהם בחורבנות המקדשות וחורבן ישראל וגליותם בין האומות, הכל הוא לטובתם, וכאשר יסר איש את בנו ה' מייסרנו, והכל לטובתנו. להזדכך בכור האומות להתם חטאת ופשע, להיות זך בלי שמרים בלי סיג, רק אור בהיר לעתיד. כי היסורין ממרקין (ברכות ה א), וגם מביאין לידי תשובה, כמו שנפרש בפרשיות שהן 'בין המצרים' (פרשת דברים אות טז). ואז יקויים 'ארומך ה' כי דליתני' (תהלים ל, ב), ולו שני פירושים, לשון דלות ולשון התרוממות, כי הדלות שהם הצרות הם סיבות התרוממות, וגורמות להיות יתרון אור ממה שהיה. ויתרון אור הזה יבא מהחשך, כי 'במחשכים הושיבני' (איכה ג, ו) כדי שיצא אור גדול מהחשך. וכמו דם המתהפך לחלב שהוא לבן (בכורות ו ב), כן 'ויהפך ה' [אלהיך לך] את הקללה לברכה' (דברים כג, ו), כי הקללה עצמה נתהפך לברכה. וחורבן בית המקדש היא בניינו, כי חורבן בית המקדש גורם להיותם 'תם עונך בת ציון' (איכה ד, כב), ואז יבנה בית המקדש הגדול שהוא בנין בית עולמים הנצחיים. על כן נוהגין כבוד בחורבנו כמו שהיו נוהגין בישובו, כי החורבן סיבת הישוב האמיתי, והוא על דרך דתנן (שבת לא ב) הסותר על מנת לבנות. ו'צום הרביעי וצום החמישי וגו' יהיה [לבית יהודה] לששון ולשמחה' (זכריה).

ועל זה: בא הרמז בתורה בדברי אהרן שאמר (שמות לב, ה) 'חג לה' מחר', ואמר זה על י"ז בתמוז, ויש מחר שהוא לאחר זמן, ורמז כי לעתיד יהיה צום רביעי לחג לששון ולשמחה. ותשעה באב נקרא מועד, כמו שנאמר (איכה א, טו) 'קרא עלי מועד', על שם עתיד שיהיה חג. על כן תשעה באב תמיד חל כמו שחל יום ראשון של פסח, שבו יצאו ישראל ממצרים שהוא מעין גאולה דלעתיד, כמו שנאמר (מיכה ז, טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות'.

mprihaaretz@gmail.com

ניתן להורדה באתר דרשו

"מפרי הארץ" סימן – ש"א

בעניין: דין מילה בשבת

א: עד מתי חוזר על ציצין המעכבין במילה בשבת והאם חוזר על ציצין שאינן מעכבין בעודו חותך העורלה בשעת הפריעה בשעת המציצה?

תשובה: על ציצין מעכבין חוזר כל השבת ועל שאינן מעכבין חוזר גם בשעת הפריעה ובשעת המציצה צ"ע.

ב: אם אחר פרע האם המל יכול לחזור כ"ז שלא גמר חברו הפריעה?

תשובה: יכול.

ג: איך עושה המציצה בחול ובשבת?

תשובה: דוקא בפה, ויש מתירים בספוג ואפילו בשבת.

ד: נולד בין השמשות מה נחשב בין השמשות ומ"ה אם ראה ג' כוכבים אחר הלידה ומ"ה כשראה הרבה כוכבים קטנים ומ"ה אם היה שיהיו בלידה עצמה?

תשובה: ביה"ש להלכה משעה שנתכנסה השמש עד יציאת שלשה כוכבים בינונים ואם ראה ג' כוכבים מיד אחר הלידה דרך החלון או שראה הרבה כוכבים קטנים כשיצא החוצה אפשר לסמוך שהוא לילה ובשהיה שיהיו בלידה יש להחמיר שהיה ביה"ש.

ה: מ"ה אם נולד ספק ביו ספק ביה"ש?

תשובה: אסור למולו, דבחזקת מעוברת ועוד דאפשר דהוא שם ספק אחד.

ו: מ"ה מלאכה דאוריתא ודרבנן שהיה אפשר לעשות מאתמול?

תשובה: אסור לעשות.

ז: מה עדיף להביא הסכין לתינוק או תינוק לסכין?

תשובה: הסכין לתינוק.

ח: כשיודע שאחר המילה יצטרך לחלל שבת בדבר שיכל לעשותו מאתמול האם מותר למול לכתחילה?

תשובה: לא, רוב הפוסקים דלא כהרמב"ן. (שעה"צ טז)

ט: האם מותר לעשות המילה ע"י ב' שא' ימול וא' יפרע ומ"ה ע"י ג' שא' ימצוץ?

תשובה: לרמ"א ביו"ד טוב להחמיר אבל הרבה אחרונים מקילים ולגבי מציצה לחכמת אדם הפורע הוא המוצץ ולישועות יעקב אפשר לכבד לאחר. (סק' לו)

י: האם מלין מילה שלא בזמנה ביום ה' בשבוע?

תשובה: תינוק שהיה חולה ונתרפא לתשב"ץ אסור למולו ביום ה' אבל הש"ך ומג"א מתירים ואין מחמיצין המצוה. (סק' לג)

רח' הר' קוק 1 ב"ב 0533107467

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

"מבית הוועד"

הרב מנחם שטיבל שליט"א

בעניין ת"כ שחל בשבת

במשנה: [במגילה ה' א'] אומרת דתשעה באב שחל בשבת מאחרים ולא מקדימין, וחקרו האחרונים בגדר תענית דת"כ נדחה האם עיקר החיוב נשאר בשבת שהיא תשעה באב ומה שצמים ביום ראשון הוא רק תשלומין לשבת, או שרבת תיקנו דעיקר הצום הוא יום ראשון.

ובאו"ש: כתב דנחלקו בזה הבבלי והירושלמי, דהנה בבבלי נקט הטעם דמאחרין ולא מקדימין משום דאקדומי פורענות לא מקדמין, והירושלמי ביאר משום דר' יוחנן אמר דהיה קובע התענית ב' באב כיון דרובו של היכל נשרף ב' אלא דקבעו לפי התחלת הפורענות אבל כשחל בשבת השאירו על מה שהיה צריך לקבוע מלכתחילה.

והיינו דלפי הירושלמי: עיקר הקביעות היא ביום א' כיון שכך היה צריך להיות מעיקר התקנה ובשנה זו קבעו כעיקר הדין, ולפי הבבלי מתבאר דמעיקר הדין היו מקדימים לפני שבת אבל לא מקדימים פורענות והיינו דבאמת הזמן נשאר שבת רק כיון שא"א להקדים מאחרים אבל אין סיבה ביום א'. והנה האחרונים דנו בכמה נפק"מ מחקירה זו.

א] קטן שהגדיל במוצאי שבת האם צריך לצום, דאם עיקר החיוב הוא שבת ויום ראשון הוא רק תשלומין כיון שהיה פטור בעיקר החיוב לא יהיה חייב בתשלומין אבל אם עיקר החיוב ביום ראשון בשעה זו הוא כבר גדול, אמנם המהרש"ם טוען דמ"מ כיון שהיה עליו חיוב מדין חינוך צריך לצום, [והציץ אליעזר מקשה דלא מצינו חיוב חינוך בצומות, אמנם באמת יש חיוב חינוך לשעות].

ויש לדון: בזה דהא לגדול אין חיוב חינוך וא"כ כשהיה קטן היה חייב מדין א' ועתה הוא חייב מדין אחר ואיך יחול החיוב של גדול אף שהיה חייב מדין חינוך, ובפרט להשיטות שחיוב חינוך זה חיוב על האב א"כ בשבת היה חייב מדין האב ואיך עתה יחול חיוב עליו הרי לא היה חייב בעיקר החיוב. ובשבת הלוי כתב דמסברא הוא חייב וא"א לפוטרו.

ב] כעין הנ"ל מי שהיה חולה בשבת וביום א' הבריא או יולדת בשבת היה יום ל' ללידה שפטורה מלצום ויום א' הוא יום הלידה שחייבת לצום, אם עיקר החיוב הוא שבת כיון שהיה חולה יהיה פטור אבל אם עיקר החיוב הוא יום א' הוא כבר בריא ויהיה חייב, ובאמת דיש לדון בגדר חולה אם אינו בצום כלל או שהוא נדחה בשבילו שידוע שמרן הגר"ח זצ"ל ס"ל דאינו חייב כלל בצום דלא גזרו עליו א"כ היה פטור אבל דעת החת"ס דאינו פטור לגמרי אלא צריך לפי כוחו ולפי"ז כן היה בחיוב.

ג] הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א אמר בשיעורו להוכיח להלכה מהא דבעל ברית מתענה ולא משלים, והרי בשאר צומות צריך להשלים ובשלמא אם עיקר החיוב הוא שבת לכן מקילין ביום א', אבל אם עיקר החיוב הוא יום ראשון מדוע הקילו יותר משאר תעניות.

וכע"ז י"ל גם מהא דכתב הביה"ל בשם הגרעק"א דחולה ויולדת בת"כ נדחה מתענין ולא משלימין [ויש חולקים] ואם עיקר החיוב הוא ביום א' מדוע מקילים יותר משאר צומות ורק אם עיקר החיוב בשבת א"ש.

ד] לכאורה י"ל נ"מ במי שעבר וצם בשבת [כמו שסיפר הרב זילברשטיין שליט"א שהיה מעשה בחוזר בתשובה שצם בת"כ שחל בשבת ובמוצ"ש בא לשאול את הרב על מה יבדיל כי לא מסתבר שיבדיל על יין, והרב דן דא"א לצום יומיים דהוי פיקו"נ אלא יאכל שיעורים], ולכאורה אם עיקר החיוב הוא שבת יועיל מה שצם אבל אם עיקר החיוב הוא יום ראשון לא צם בזמן.

ושלחתי השאלה להגאון הרב זילברשטיין שליט"א והשיבו לי, גם אם עיקר הצום הוא בשבת, בכל זאת לאחר שחז"ל אמרו שלא לצום, וקבעו לדחות, הרי שהם קבעו ששבת אין זה זמנו, אלא זה נדחה ליום ראשון, אם כן בשבת אין לצום, וגם קבעו שזה נדחה, ולא שביום ראשון זה זמנו. ובפרט ששם גם צריך לצום, כדי להשלים תענית לתעניתו. עכ"ל.

והנה: מה שצריך להשלים תענית לתעניתו אינו מחויב לעשות זאת מיד, ועוד אינו חייב לצום לילה ויום.

ויש לדון: דהוי מצוה הבאה בעבירה ולא יצא כלל ובאופן שהיה שוגג יש הסוברין דאין מהב"ע ולכך יועיל.

ה] השו"ע מביא ב' שיטות אם בשנה זו נוהג דיני שבוע שחל בו, ולכאורה תליא בהנ"ל דאם עיקר החיוב הוא שבת הוי שבוע שחל בו אבל אם עיקר החיוב הוא יום א' השבוע שקודם לא הוי שבוע שחל בו.

ו] האו"ש אומר נ"מ כהנ"ל למ"ד שגם אחר ט"ב הוי שבוע שחל בו האם בשנה זו כל השבוע שלאחמ"כ יהיה בכלל שבוע שחל בו, דאם החיוב ביום א' הוי שבוע שחל בו, ואם החיוב בשבת אינו שבוע שחל בו.

וצ"ב: מדוע נקט האו"ש נ"מ למ"ד דשבוע שאח"כ הוי שבוע שחל בו ולא נקט הנ"מ הקודמת שהיא להלכה, ומבארים בזה דפשיט"ל דכיון דהניהוג בפועל לא בשבת זו לכן לא חשיב שבוע שחל בו ורק בשבוע שלאחמ"כ כיון שיש ניהוג בפועל זה תליא בחקירה הנ"ל.

ז] נחלקו המחבר והרמ"א אם נוהג דברים שבצינעא בשבת זו ולכאורה תליא בהנ"ל דאם עיקר החיוב הוא שבת צריך לנהוג דברים שבצינעא אבל אם עיקר החיוב הוא יום ראשון בשבת אי"צ לנהוג כלום.

ח] הרמ"א אומר שבשבת אחה"צ לא ילמד והאחרונים פליגי להתיר, אמנם המג"א טוען דכיון דנוהג דברים שבצינעא אסור ללמוד כל השבת רק בדברים המותרים וכן מובא בלקט יושר שנהג התרומת הדשן וכן מובא במנהגי מהר"ם מרוטנבורג, ולכאורה אם עיקר החיוב ביום ראשון יהיה מותר אבל אם עיקר החיוב בשבת יהיה אסור.

והנה: בעיקר מה נקרא דברים שבצינעא בפשוטו הוא על תשימש המטה אמנם הט"ז כותב דגם לא ירחוץ בחמין משום דברים שבצינעא.

והנה המנ"ח [מצוה שיג] כותב דחוץ מהתענית כל הד' עינויים שנוהג בת"כ אין מדיני האבילות אלא הם מדיני התענית כמו ביה"כ, ולכן כתב דבשבת נוהגים באבילות בצינעא אבל התענית נדחית לגמרי ולכן אי"צ להיזהר שלא להכניס ידיו לצונן, אבל מביאים דבריטב"א [תענית יג] מבוואר דבאמת כל הד' עינויים הם מפני דין אבילות ומה שבכל אביל זה לא נוהג [דמותר כל גופו בצונן ואסור רק בחמין] דשאני אבילות דכל ישראל דחמיר, ולפי"ז לכא' באמת יהיה צריך לנהוג בשבת בכלל דברים שבצינעא גם שלא להכניס ידו למים אפילו בצונן, ומביאים דכן הוא בפשוטו במנהגים דבי מהר"ם מרוטנבורג שכל השבת לא יכניס אצבעו למים.